

ШИФР «Страхування в міжнародному туризмі»

НАУКОВА РОБОТА

Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт

на тему: «Страхування в міжнародному туризмі»

за напрямом «Страхування»

ВСТУП

Страховання і сфера туризму мають велике значення для розвитку економіки.

Зростання динаміки міжнародних туристичних потоків вимагає посилення вимог якості туристичних послуг та існування страхового ринку.

Вивченням питання страховання міжнародного туризму займаються такі науковці як Абрамітова Д. Р., Вобльй К.Г., Волошин Н. И., Гайдукевич Л. М., Зорин И. В., Маринин М. М., Клапків М.С., Клапків Ю.М., Мальська М.П., Антонюк Н.В., Мних М.В., Школа І.М.

Метою наукової роботи є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій розвитку страховання в міжнародному туризмі.

Відповідно до поставленої мети були визначені та вирішені наступні завдання:

- узагальнити наукову думку щодо поняття «міжнародний туризм»;
- проаналізувати тенденції розвитку страховання у міжнародному туризмі;
- визначити стратегічні орієнтири удосконалення системи страховання у міжнародному туризмі.

Об'єктом дослідження є процеси страховання в міжнародному туризмі.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних засад щодо розвитку страховання в міжнародного туризму.

Для досягнення поставленої мети в роботі використано загальнонаукові і спеціальні методи дослідження: метод теоретичного узагальнення і порівняння – для визначення сутності понять «міжнародний туризм», «страховання», «страховання у міжнародному туризмі», порівняльний і графічний – для дослідження динаміки міжнародних туристичних потоків, функціонування страхового ринку; герменевтичний – для дослідження правових аспектів регулювання страхових послуг в сфері міжнародного

туризму, компаративний – для виявлення відмінностей між: зарубіжною і вітчизняною практикою розвитку страхування у міжнародному туризмі.

РОЗДІЛ 1

УЗАГАЛЬНЕННЯ НАУКОВОЇ ДУМКИ ЩОДО ПОНЯТТЯ «СТРАХУВАННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ТУРИЗМІ»

Турист, котрий відвідує певну місцевість або країну, частіше, аніж місцеві жителі, потрапляє в непередбачені ситуації. У страхових випадках їм надають допомогу і покривають цілком або частково збитки. У високорозвинених країнах жителі застраховані практично на всі випадки життя. Насамперед страхують здоров'я туриста (різноманітні види медичного страхування, від нещасного випадку з оплатою медичних витрат, а потім його майна. Розглядають також інші несприятливі чинники. В середньому, за статистикою, страхові випадки відбуваються з кожним сотим туристом.

Щоб з'ясувати суть і особливості страхування у міжнародному туризмі, необхідно спочатку визначити зміст понять «міжнародний туризм» та «страхування».

Школа І.М. виділяє такі поняття як "іноземний туризм", "міжнародний туризм", "світовий туризм" [14]:

- іноземний туризм – система подорожей та обміну, що здійснюється на основі міждержавних договорів з врахуванням чинних міжнародних норм. Іноземний туризм реалізується шляхом здійснення міжнародних туристичних зв'язків на основі організації прийому туристів у конкретній країні, поїздок громадян даної країни за кордон;
- міжнародний туризм – важливий напрямок міжнародного співробітництва у конкретній діяльності на основі поваги до національної культури та історії кожного народу його основних інтересів кожної держави; сфера розвитку туристичних відносин між народами різних країн і ознайомлення з досягненнями інших держав у різних галузях;
- світовий туризм – частина світогосподарських зв'язків і відносин у галузі пересування, відпочинку і подорожей; одна з основних галузей світової економічної діяльності, важливий показник світового розвитку.

Слід акцентувати увагу на відмінності дефініцій «міжнародний туризм», «іноземний туризм» і «світовий туризм». Міжнародний туризм - легальна дефініція, тому немає правових підстав для існування термінів «світовий туризм» та «іноземний туризм». Немає підстав і для висновку про те, що поняття «міжнародний туризм» поглинає терміни «іноземний туризм» і «зарубіжний туризм». Дані поняття є швидше економічними категоріями, і більш характерні для радянського періоду держави і права.

Звернемося до сучасного поняття страхування в нормативно-правових актах та економічній літературі.

Страхові відносини в Україні регулюються Законом України "Про страхування"[7], Законом України "Про туризм"[24] тощо.

Страхування - це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів. [7]

Проаналізувавши різноманітні визначення поняття «страхування» у тлумаченні західних [11, с.13], російських [2, с. 20] та вітчизняних наукових шкіл [9, с. 73-75], можна впевнено констатувати, що єдиного підходу до визначення даного терміну не існує й не може існувати. Адже кожне з визначень відображає об'єктивний розвиток страхування в тій чи іншій державі у відповідний період та підкреслює саме ту специфіку, якою характеризується страхування в період його встановлення та розвитку. З'ясувавши суть і зміст понять "міжнародний туризм" та «страхування», можна дати визначення поняття «страхування в міжнародному туризмі».

Аналіз літературних джерел дав змогу визначити наступні підходи до визначення «страхування в міжнародному туризмі»:

основна форма гарантування страховими компаніями безпеки туристів у країні тимчасового перебування, покликана при настанні страхових випадків компенсувати можливу шкоду, заподіяну здоров'ю чи майну туристів, за рахунок страхових внесків, що сплачуються ними [10, с.223];

комплексна страхова політика, яка гарантує покриття медичних та фінансових непередбачуваних випадків, які можуть статися з туристом за кордоном [19]\$

забезпечення покриття у випадку надзвичайних ситуацій, аварій, аварійних евакуації та репатріації з іншої країни [20].

На нашу думку, *страхування у міжнародному туризмі* – це відносини між особами, які тимчасово виїжджають з країни постійного проживання та страховитими компаніями, що визначені чинним законодавством та базуються на договорі страхування та характеризуються імовірністю подій, короткочасністю поїздок та невизначеністю страхових випадків.

Питання забезпечення безпеки міжнародного туризму визначено в ряді міжнародно-правових документах (додаток А).

Види стахування у міжнародному туризмі зрсереджено на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 – Види страхування у міжнародному туризмі [сформовано на основі 9]

Основними видами страхування є добровільне та обов'язкове. Добровільне страхування здійснюється на підставі договору між турфірмою (чи страховою компанією) і туристами, які виїжджають за кордон. Страхування проводиться за допомогою страхового поліса, який охоплює різноманітні ризики, що можуть виникнути в період відпустки. Практично страхування всіх видів є добровільним.

Обов'язкове страхування здійснюється, якщо цього вимагає закон країни перебування. Медичне страхування при в'їзді в деякі країни є неодмінною умовою одержання візи і, власне кажучи, стає обов'язковим. У більшості цивілізованих країн страхування є одним із найприбутковіших видів бізнесу. Усе більше країн (Франція, Німеччина, США, Велика Британія, Австрія, Швеція, Швейцарія, Бельгія, Греція, Іспанія, ПАР та ін.) встановлюють обов'язковість медичного страхування туристів із досить високим лімітом покриття витрат у страхових випадках — від 30 до 50 тис. дол. США. При поданні документів на візу для виїзду в ці країни потрібно пред'явити страховий поліс на поїздку, інакше віза не буде видана. У кожній країні існують свої особливості. Так, відповідно до нових вимог прикордонної служби Фінляндії, запроваджених з початку 2002 р., кожен мандрівник зобов'язаний пред'явити на посту паспортного контролю оригінал страхового поліса. Його відсутність може стати перешкодою для в'їзду в країну.

У міжнародній практиці поширені дві форми страхового обслуговування туристів: сервісне (асистанс) (рис.1.2) і компенсаційне (рис.1.3).

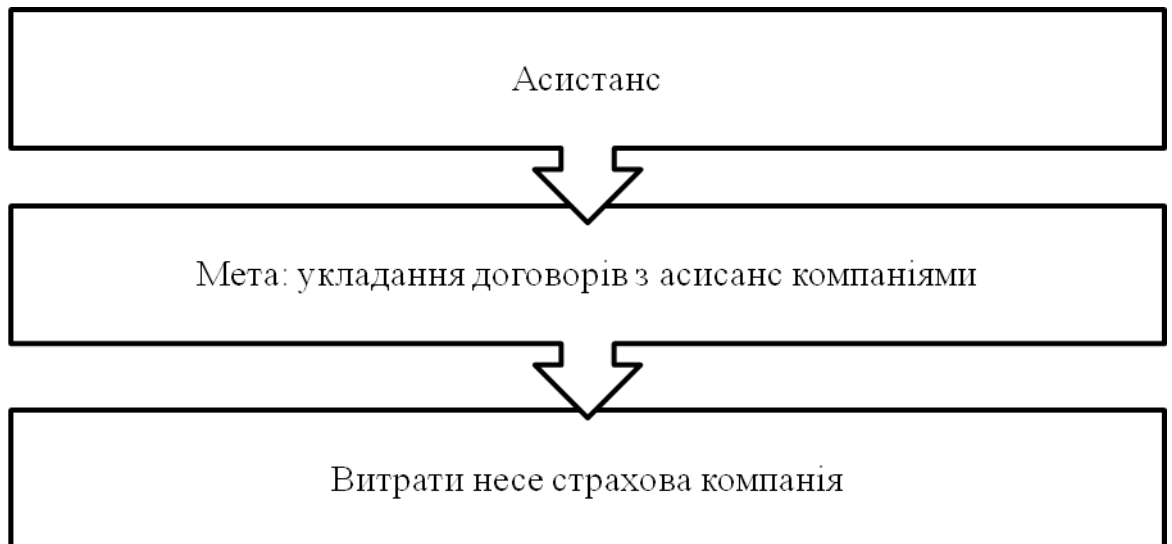

Рисунок 1.2 – Зміст поняття «Асистанс» [сформовано на основі 3]

Асистанс — особливий вид міжнародного сервісного обслуговування туристів на території страхування з метою надання їм допомоги на місці в межах договору страхування (медичної, медико-технічної, юридичної та ін.). Через непередбачуваність настання страхових випадків і розмаїття маршрутів закордонних поїздок туристів страхові компанії не в змозі забезпечити екстрену допомогу потерпілим самотужки. Тому на час поїздки туристів за кордон страхові компанії надають їм весь комплекс страхових послуг за посередництвом закордонних сервісних медичних асистанс-компаній (MedicalAssistanceCompany), з якими вони укладають договори. Сервісне обслуговування за допомогою високопрофесійних асистанс-компаній включає медичну, юридичну чи адміністративну допомогу застрахованому туристу і не потребує від нього додаткових грошових витрат. Безсумнівно, воно є зручним і сучасним видом страхового обслуговування. Усі витрати при цьому виді страхування мандрівників несе страховик.

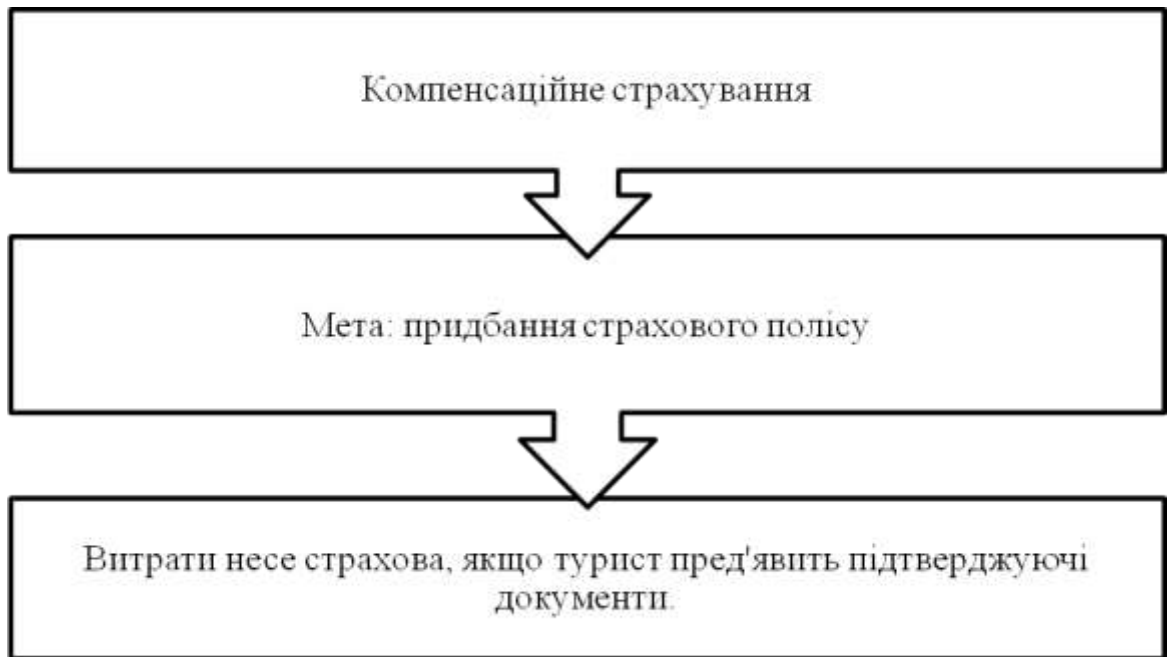

Рисунок 1.3 –Зміст поняття компенсаційного страхування [сформовано на основі 3]

Компенсаційне страхування передбачає оплату страхових випадків у країні тимчасового перебування самими туристами. Це, як правило, легкі випадки захворювання, лікування яких коштує недорого. Якщо при настанні страхового випадку турист самостійно купив потрібні ліки й інші медичні препарати, то для одержання компенсації за страховим полісом йому необхідно протягом 30 днів після повернення з поїздки подати в страхову компанію всі оригінали рахунків, довідок, чеків, що підтверджують витрати. Будь-яке відшкодування витрат можливе лише за умови, якщо турист має страховий поліс мандрівника. За відсутності поліса всі витрати з відшкодування збитків при настанні страхового випадку покладаються на туристів.

Страхові випадки у міжнародному туризмі мають сезонний характер: максимальна їхня кількість припадає на літньо-осінній сезон (застудні захворювання, різні травми, шлунково-кишкові захворювання). Більш спокійним вважається зимово-весняний сезон (невисокий відсоток травматизму, переважно на гірськолижних курортах).

Страхові компанії страхують і підвищені ризики, передбачені туристським страховим полісом, з настанням яких вони зобов'язані надати туристу необхідну допомогу (рис.1.4).

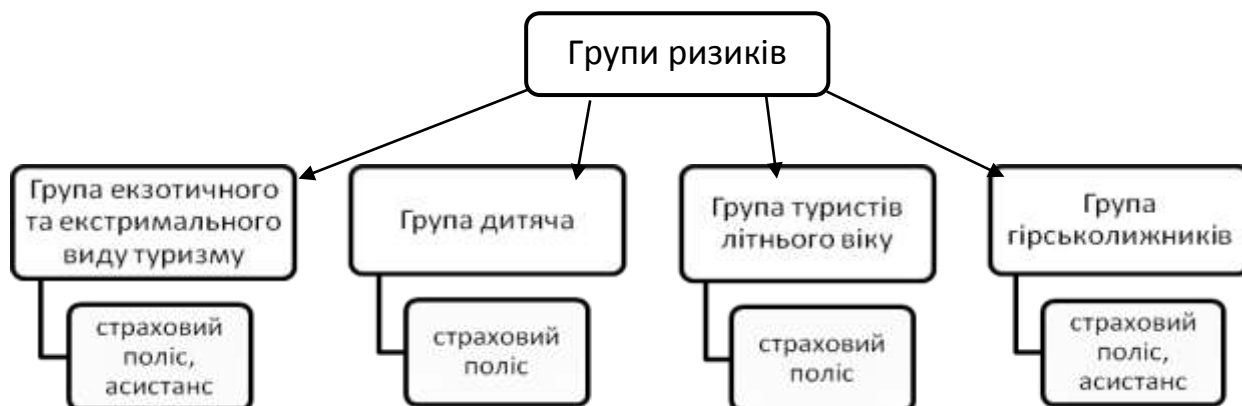

Рисунок 1.4 – Розподіл міжнародних туристів за групами ризиків [сформовано на основі 6]

До групи підвищених ризиків належать екзотичні й екстремальні види туризму, які стали досить популярними. Поряд із традиційним пляжним відпочинком туристів дедалі частіше ваблять прерії і савани, вони мандрують джунглями і пустелями, піднімаються скелями, займаються дайвінгом, віндсерфінгом, гірськими лижами, "підкоряють" Північний полюс, беруть участь у сафарі, стрибають із парашутом і навіть літають на космічному кораблі. Такі туристи належать до групи підвищеного ризику, і з ними відбуваються нечасті, але серйозні за важкістю і медичними витратами випадки, що ускладнює роботу страховиків. Іноді аматори активного відпочинку, крім підвищеного ризику одержати травму, можуть зіштовхнутися ще з однією проблемою. Гори, ріки, відкритий океан, пустелі — це місця, що знаходяться на значній відстані від "цивілізації". Іноді при настанні страхового випадку евакуювати потерпілого можна тільки на вертольоті, а такі рятувальні роботи є дуже дорогими й оплатити їх

самостійно більшість людей не в змозі. Вирішення проблеми — страховий поліс і допомога асистанс-компанії.

Свої особливості для страхування в туризмі мають дитячі групи. Сфери організованого дитячого відпочинку, екскурсійні автобусні маршрути, навчання дітей за кордоном мають високу ймовірність виникнення страхових випадків. Тому страховий поліс при поїздках дитячих груп є обов'язковим. При цьому вартість страховки для дітей менша, ніж для дорослих. Якщо в подорож вирушає родина з дітьми, то застрахованими повинні бути всі члени родини, включаючи дітей. Незайвими виявляться взяті зі собою ліки, бактерицидний пластир, бинт, щоб можна було надати дитині першу допомогу при одержанні незначної подряпини від коралів чи при переїданні екзотичних фруктів.

До третьої групи ризику входять туристи літнього віку (старші за 60 років), які надають перевагу подорожам по всьому світу тривалістю від одного-двох тижнів до трьох місяців та більше. Найчастіше подорожують туристи-пенсіонери з Німеччини, Великої Британії, Японії, де соціальний захист таких категорій громадян є досить надійним. Нерідко в таких групах є люди похилого віку, які пересуваються в інвалідних візках.

Підвищену увагу і надійний страховий захист страхові компанії забезпечують гірськолижникам. Хоча не завжди страхові компанії, які займаються страхуванням у туризмі, виділяють аматорів гірських лиж в окрему категорію клієнтів. Туристам, які вирушають на гірськолижні курорти, такі компанії пропонують класичні програми з різними страховими сумами і варіантами страхування додаткових ризиків. Чим вищий ризик, тим вищий тариф.

Отже, в рамках даного розділу дано авторське тлумачення поняття «страхування у міжнародному туризмі», охарактеризовано форми та види страхування у міжнародному туризмі; сформовано розподіл туристів за групами ризиків і визначено особливості їх страхування.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАХУВАННЯ У МІЖНАРОДНОМУ ТУРИЗМІ

Розглядаючи систему світового страхового моніторингу, слід зазначити, що вона різниться залежно від регіону та рівня розвитку його страхового ринку. Паралельно з цим важливого значення набувають міжнародні органи регулювання страхової діяльності (рис. 2.1).

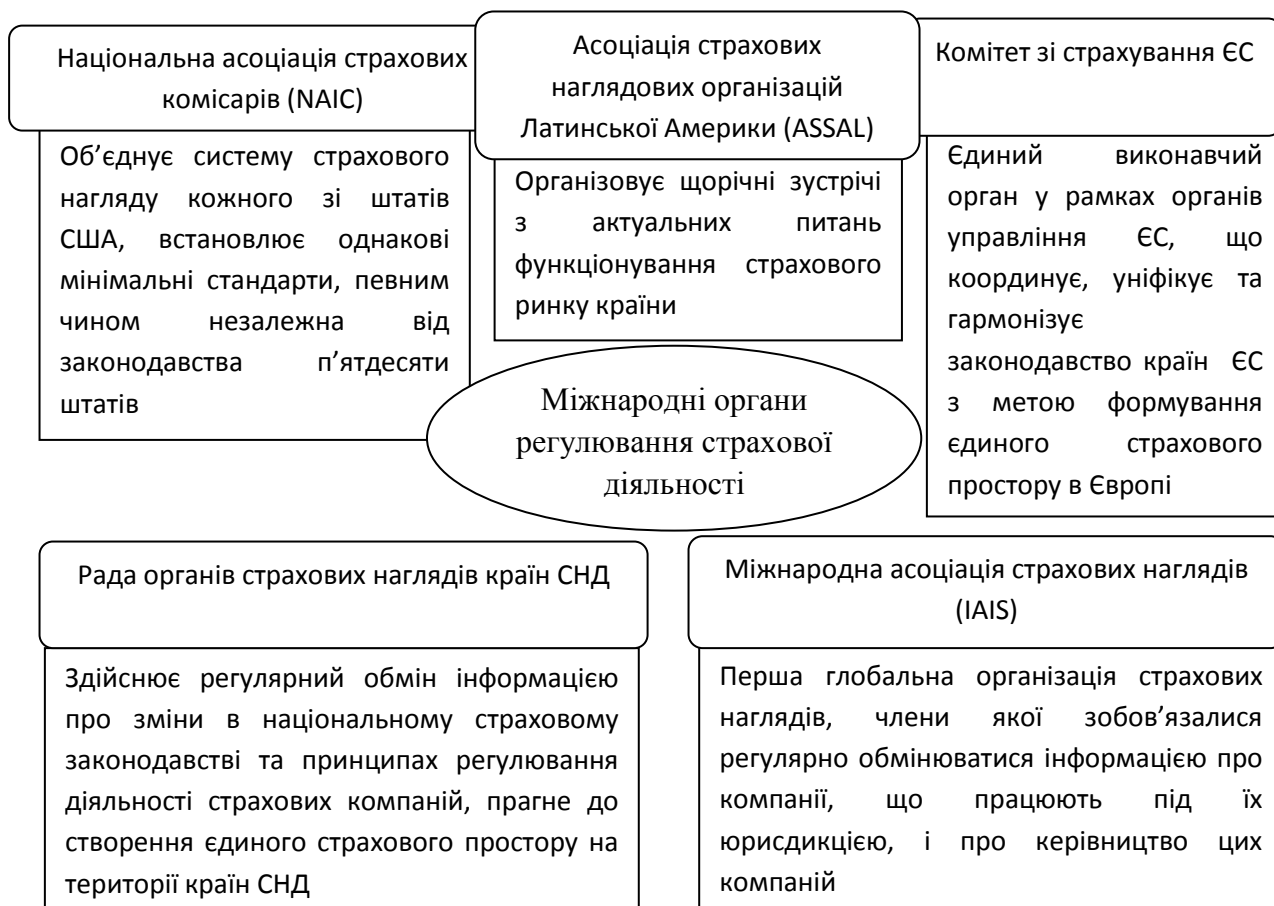

Рисунок 2.1 – Міжнародні органи регулювання страхової діяльності
[сформовано на основі1]

Результати аналітичного звіту впливового американського дослідного центру «Reviews.com», свідчать про те, що сьогодні у світі існує 11 кращих страхових компаній, що пропонують туристичне страхування. Страхові компанії, визначені агентством, надають короткострокові страхові поліси, що

ускладнює умови подорожей для тих, хто бажає поїхати за кордонна більш тривалий період. З цього погляду були визначені чотири кращі страхові компанії, що пропонують довготривалі страхові поліси для подорожі за кордон (рис. 2.2).

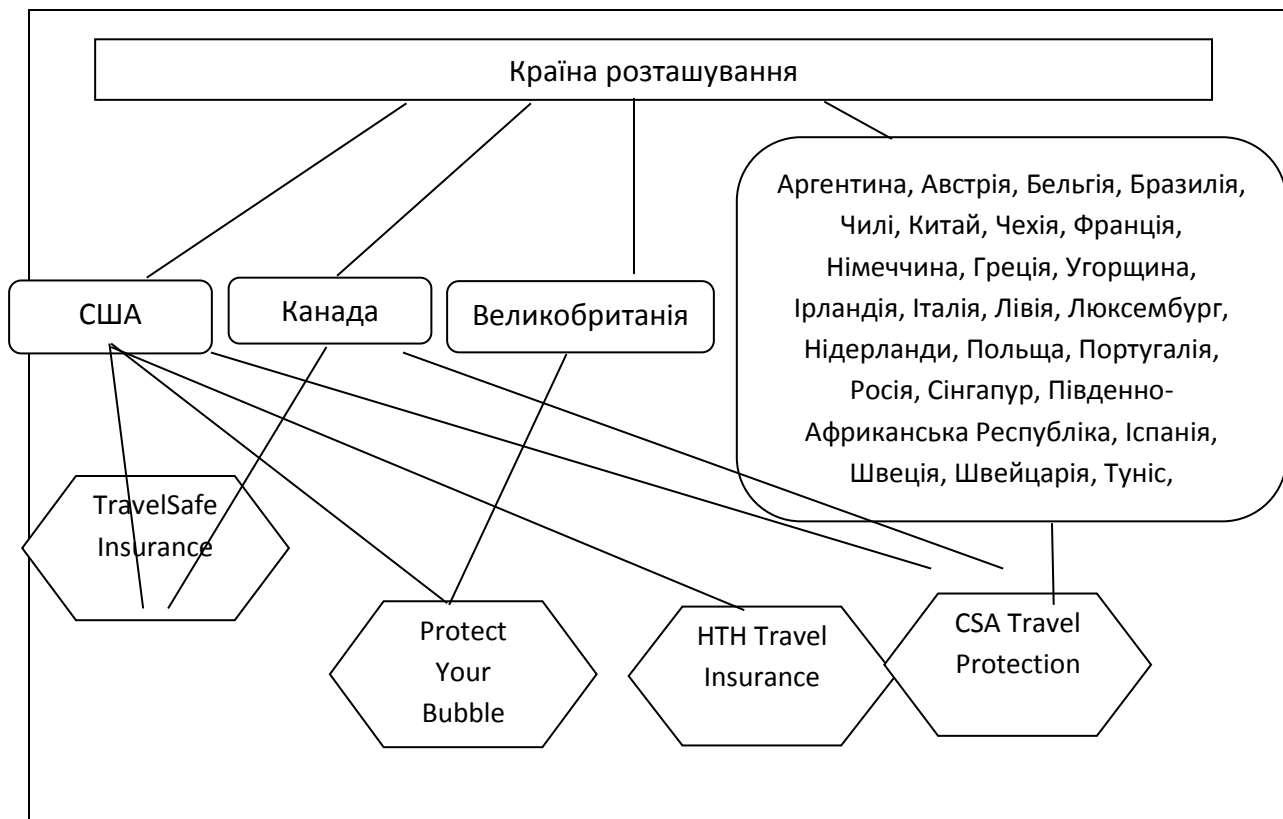

Рисунок 2.2 – Найкращі міжнародні компанії, що надають послуги з туристичного страхування [сформовано на основі 1]

Найбільш узагальнюючими критеріями, які дають змогу дослідити стан страхового ринку, його структуру та рівень розвитку, є показники кількості страхових компаній, частка премій на страхування життя у загальному обсязі валових премій, рівня страхових виплат. Кількість страхових компаній в Україні є досить значною, але має тенденцію до скорочення (табл.2.1).

Таблиця 2.1 Основні показники розвитку страхового ринку в Україні

(станом на вересень місяць)

Показники	2016 р.	2017 р.	Абсолютне порівняння
Кількість страхових компаній, од.	323	296	-27
в т.ч. СК "non-Life"	280	262	-18
в т.ч. СК "Life"	43	34	-9
Частка премій на страхування життя у загальному обсязі валових премій, %	8	6,4	-1,6 в.п.
Рівень валових страхових виплат, %	25,2	23,5	-1,7 в.п.

Джерело: розроблено за даними Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг [21]

Така тенденція визначається за рахунок зменшення кількості страхових компаній типу «non-life» (страхові компанії, що здійснюють страхування видів відмінних від страхування життя).

Страхові компанії забезпечують комплексний особистий і майновий страховий захист туристів під час подорожей за кордон та в межах України. Комплексні програми страхування включають в себе обов'язкові для подорожуючих види страхування, відповідно до Закону України "Про туризм"[24], а також інші види страхування, на вибір споживачів туристичних послуг з метою уникнення додаткових витрат і фінансових збитків у непередбачених ситуаціях під час туристичних подорожей.

Станом на перше липня 2017 р. на ринку працюють близько 30 страхових компаній, що пропонують захист туристам. Міністерством фінансів України визначено ТОП 9 страхових компаній України (табл.2.2).

Таблиця 2.2 ТОП 9 страхових компаній України з туристичного страхування визначених Міністерством фінансів України

Назва компанії	тис. грн		Рівень виплат, %
	Премії	Виплати	
VUSO	48 569,10	11 496,30	24,0
Страхова компанія «ТАС»	21 507,97	4 746,06	22,0
Провідна	16 306,70	5 794,10	36,0
АХА Страхування	11 594	6 946,00	60,0
Універсальна	11 215,70	1 907,70	17,0
Інго Україна	8 280,50	3 442,90	42,0
Глобус VIG	6 992,60	279,06	4,0
Українська страхова група	2 934,30	826,09	28,0
ПРОСТО-страхування	825,30	178,40	22,0

**за даними Міністерства фінансів України[12]*

У подальшому нашому дослідженні проаналізуємо умови страхування туристів, які подорожують за кордон компанією ПРОСТО-страхування (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 Умови страхування компанії ПРОСТО-страхування туристів*

Умова	Характеристика
Вік	Застрахованими можуть бути особи віком до 75 років і члени сім'ї: чоловік / дружина, діти, батьки, рідні брати і сестри.
Програми страхування	«Європа» (Еуро) - всі країни географічної Європи, а також Алжир, Єгипет, Ізраїль, Марроко, Туніс, Туреччина; «Весь світ» (World Wide): - по всьому світу.
Страхова сума	обговорюється з клієнтом в момент укладення договору і може складати від 30 до 50 тис. євро або доларів США (в залежності від обраної країни).

Продовження таблиці 2.3

Термін дії договору страхування	від 1 дня до 1 року.
Документи, необхідні для укладення договору	документ, що посвідчує особу страхувальника: закордонний паспорт застрахованого (для дитини - проїзний документ); ідентифікаційний код Страхувальника і Застрахованого

**сформовано за даними ПРОСТО-СТРАХУВАННЯ [22]*

За даними Адміністрації Держприкордонслужби, протягом 9 місяців 2017 р. подорожувало по світу 20,3 млн. українських туристів, що на 9,2 % більше, ніж за аналогічний період 2016 року. [13]

Департаментом туризму та курортів України, який є самостійним структурним підрозділом апарату Міністерства економічного розвитку і торгівлі України визначено ТОП-10 країн світу, до яких їздили українці (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 ТОП 10 країн, до яких виїжджали громадян України за 9 міс. 2016-2017 рр.

(станом на вересень місяць поточного року)

Країни	2016 р.		2017 р.		Приріст, %
	Осіб	%	Осіб	%	
Польща	7560214	40,7	7904194	38,9	4,5
Росія	2938450	15,8	3143662	15,5	7
Угорщина	2216936	11,9	2436847	12	9,9
Молдова	1254004	6,7	1286107	6,3	2,6
Туреччина	806630	4,3	1024095	5	27
Білорусь	864715	4,7	880332	4,3	1,8
Румунія	652203	3,5	789514	3,9	21,1
Словаччина	676098	3,6	633230	3,1	6,3

Продовження таблиці 2.4

Єгипет	232699	1,3	461233	2,3	1
Німеччина	197970	1,1	245964	1,2	24,2

Кількість українських туристів, які відвідали Польщу є найбільшою завдяки близькому її розташуванню, недорогою вартістю послуг. З таких причин українці відвідували також Росію, Угорщину, Молдову.

Основними туроператорами України є Альянс, Coraltravel, TEZTOUR, В таблиці 2.5 визначені умови страхування, які пропонуються ними.

Таблиця 2.5 Умови страхування основних туроператорів України*

Туроператор	Умови страхування
Альянс	Страховий захист туристів забезпечує страхова компанія «Європейське туристичне страхування».
Coraltravel	Страхова компанія «КРЕМІНЬ» забезпечує захист у випадку звернення за медичною допомогою внаслідок раптового захворювання або нещасного випадку.
TEZTOUR	Комплексний страховий захист подорожуючих забезпечують страхова компанія ПАТ «Страхова компанія «Універсальна» та ПАТ «Європейське туристичне страхування».

* сформовано за даними [21,23]

Як вже зазначалося у першому розділі, одним із основних видів обов'язкового страхування є медичне. Особливості останнього зазначені у табл. 2.6

Таблиця 2.6 Особливості медичного страхування туристів*

Країна	Особливості
Польща	Страхування є обов'язковим, громадянин зобов'язаний мати страхівку при подачі документів на оформлення візи, а також при перетині українсько-польського кордону і під час перебування на території
Росія	Медична допомога іноземним громадянам надається будь-якими лікувально-профілактичними організаціями: державними, муніципальними, приватними.

Продовження таблиці 2.6

Угорщина	Відповідно до положень Угоди між СРСР та Угорською Народною Республікою у сфері соціальної політики, підписаної 20 грудня 1962 р. в Будапешті, громадяни України мають право на одержання безкоштовної невідкладної медичної допомоги у випадках, які вимагають екстреного втручання лікаря, і коли ненадання такої допомоги загрожує життю пацієнта або може призвести до інших важких наслідків.
Молдова	Іноземні громадяни та особи без громадянства користуються тими ж правами та обов'язками у сфері обов'язкового медичного страхування, що і громадяни Республіки Молдова. Іноземні громадяни (у т.ч. й громадяни України) можуть отримати страховий поліс з метою отримання як невідкладної, так і планової медичної допомоги.
Туреччина	Туристи не мають право використовувати систему загального медичного страхування
Білорусь	Громадяни держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав не підлягають обов'язковому медичному страхуванню.
Румунія	Іноземні громадяни, які в'їжджають на територію Румунії на короткий термін або прямують транзитом до третьої країни, повинні мати медичні страхові документи. Румунська система соціального медичного забезпечення передбачає надання громадянам, які тимчасово перебувають на території Румунії, безкоштовної медичної допомоги у разі гострих захворювань, що потребують невідкладного лікування та хвороб, що мають ендемо-епідеміологічний характер.
Словаччина	Кожен іноземець, який знаходиться на території, зобов'язаний мати поліс медичного страхування, дійсний на території Словаччини. Іноземці, які не відповідають умовам участі у загальнообов'язковому медичному страхуванні, можуть укласти договір про медичне страхування. «Union» є єдиною медичною страховою компанією на території Словаччини, яка надає послуги з комерційного страхування іноземців. Невідкладна медична допомога громадянам України, які перебувають на території Словаччини без страхового полісу, надається виключно на платній основі.
Єгипет	Рекомендується мати страховий поліс при здійсненні подорожі до Єгипту
Німеччина	Медичне страхування має бути оформлене за наступними критеріями: – для однієї особи або групи осіб - може бути оформлене в країні проживання, якщо це неможливо, у будь-якій іншій країні або запрошуючою стороною у країні призначення; – має відшкодувати витрати на транспортування на батьківщину у випадку захворювання або смерті, витрати на невідкладну медичну допомогу та / або невідкладну госпіталізацію під час перебування на території країн-учасниць; – мінімальне покриття для страхових випадків має становити 30 000 євро.

* сформовано за даними [23]

Незважаючи на деякі позитивні тенденції ринку страхових послуг в туристичному бізнесі, сучасні реалії потребують вдосконалення страхового механізму в туризмі. Адже досвід показує, що збільшується кількість

туристів, які не можуть отримати медичну допомогу закордоном, оскільки страхові договори складені таким чином, що значна частина ризиків, з якими споживач може зіткнутися на відпочинку, не компенсуються. Багато ризикових подій не прописані в договорах страхування або ж відносяться до форс-мажорних випадків, які не завжди відшкодовуються страховиками.

Не менш важливими проблемами є невміння представників туристичних підприємств пояснити туристу механізм дії страхового полісу; недостатньо високий рівень страхової культури споживачів туристичних послуг, які купують страхові поліси в комплексі з туристичними путівками, тоді як туристичні підприємства з метою зниження вартості турпакета пропонують недорогі страхові поліси з мінімальним набором ризиків; несвоєчасне надання у страхову компанію інформації про застрахованих; борги перед страховиками внаслідок банкрутства туристичних фірм. Більше того, масовий розвиток туристичного бізнесу і жорстка конкуренція на ринку страхування сприяють збільшенню кількості випадків шахрайства у сфері страхування споживачів туристичних послуг. Найчастіше шахрайство проявляється у продажі страхових полісів через Інтернет, не маючи будь-якої ліцензії на такий вид діяльності; також під час купівлі так званої "зеленої карти". На страховому ринку України продається близько 10-30% фальшивих "зелених карт" [11].

Основними причинами масового розвитку страхового шахрайства у сфері туризму виступає корупція, відсутність регуляторних механізмів та нормативно-правової регламентації діяльності страхових компаній щодо запобігання страхових злочинів. У більшості держав страхове шахрайство входить до кримінального законодавства як самостійний склад злочину. Така практика поширена в Австрії, Німеччині, Польщі, Китаї. Натомість в Україні не має чіткої нормативно-правової бази цієї сфери.

Недобросовісне виконання своїх обов'язків туроператорами і турагентами перед туристами зумовлюють неабияку доцільність страхування відповідальності суб'єктів туристичного бізнесу. За результатами

дослідження Асоціації лідерів туристичного бізнесу, однією з характерних ознак кожного туристичного сезону є призупинення діяльності туристичних підприємств, що веде за собою неможливість виконання обов'язків перед туристами.

В даному розділі охарактеризовано діяльність міжнародних органів регулювання страхової діяльності та міжнародних компаній, що надають послуги з туристичного страхування, визначені основні країни, які відвідали громадяни України за досліджуваний період та особливості їх страхування, на прикладі страхової компанії ПРОСТО-страхування та основних туроператорів (Альянс, Coraltravel, TEZTOUR) проаналізовано умови страхування туристів, окреслено основні проблеми надання страхових послуг для туристів на ринку України.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СТРАХУВАННЯ У МІЖНАРОДНОМУ ТУРИЗМІ

У світовій практиці страхування туристів простежується тенденція, яка з роками набирає обертів, - це універсалізація і спеціалізація діяльності страховиків. Функціонують спеціалізовані страхові туристичні компанії, які відповідно здійснюють страхування мандрівників і туристичних компаній. Така модель організації страхового захисту інтересів туристів дозволяє надавати послуги високої якості і встановлювати більш міцні і тривалі відносини між учасниками даного процесу, а також підвищити якість ведення бізнесу як з боку туристичних компаній, так і з боку страховиків.

Розглянемо більш докладно роботу найбільших страхових компаній щодо здійснення страхового захисту туристів в різних країнах світу (таб. 3.1).

Таблиця 3.1 Досвід роботи програм страхового захисту туристів в різних країнах світу

Країна	Компанія	Умови надання послуг	Програми
Швеція	«EVR»	Страхування поширюється на людей, які не досягли 70-річного віку	Програма річного страхування діє протягом одного року необмеженого числа поїздок за фіксованою ціною. Страхові виплати не здійснюються, якщо отримані травми або гострі захворювання викликані алкоголем; планування процедури і їх наслідки; ускладнення, пов'язані з вагітністю після 32 тижнів.
Республіка Сербія	«DeltaGenerali»	Страхування поширюється на людей, віком від 6 місяців до 86 років.	Програми представлені в розрізі страхування однієї людини, групи людей, сім'ї.

Продовження таблиці 3.1

Франція	ACS	Максимальний вік страхування – 70 років.	Програми представлені в розрізі країн подорожей з пропозицією відповідних умов. Пропонуються страхові продукти іноземним громадянам, людям всіх національностей у віці до 65 років.
Італія	«EuropAssistance»	Максимальний вік страхування – 70 років.	Надає широкий спектр послуг, продуктів і програм по здійсненню страхування туристів.
Іспанія	«Intermundial»	Страхування поширюється на людей, які не досягли 70-річного віку.	Надає продукти для різних поїздок, для компаній в сфері туризму, особисті програми страхування.

Джерело: складено автором за даними [17]

Відзначимо, що ще однією значущою тенденцією на ринку страхового захисту туристів в світі є пропозиція щорічного страхування, тобто видача страхового полісу на необмежену кількість поїздок в рік по фіксованій ціні. Вважаємо, що зазначений досвід слід адаптувати і в Україні.

Також заслуговує на увагу і досвід Білорусі. Всі контрольно-пропускні пункти на кордонах Білорусі, а також аеропорти і залізничні станції мають відділення білоруських державних страхових організацій, де іноземний турист може оформити страховий медичний поліс. Громадяни Республіки Білорусь або організації, зареєстровані на території Республіки Білорусь, запрошують іноземних громадян для відвідування Білорусі, мають право укладати медичні страхові угоди від імені яких запрошують громадян.

У ряді країн створені Фонди страхування професійної відповідальності туроператора. У Швейцарії, Чехії, Німеччині за дорученням уряду такі фонди формують суспільні об'єднання і асоціації. У Великобританії Асоціація британських туристичних агентств приймає до складу своїх членів лише

фірми з хорошою репутацією, причому членство в Асоціації є своєрідною гарантією надійності фірми.

Потребує удосконалення і державне регулювання сфери туризму шляхом запровадження обліку суб'єктів туристичної діяльності, приведення визначень "туристичний продукт", "туристичний оператор" та "туристичний агент" у відповідність до реального стану туристичного ринку, механізм захисту прав та законних інтересів споживачів туристичних послуг шляхом збільшення мінімального розміру фінансового забезпечення відповідальності туроператорів та турагентів перед туроператорами. Для слід внести зміни до Законів України "Про туризм" та "Про страхування" з урахуванням досвіду регулювання ринку туристичних послуг у державах - членах Європейського Союзу.

Щодо роботи вітчизняних страхових компаній, то вважаємо за доцільне перейняти досвід Страхової Групи PZU є однією з найстаріших і найбільших страхових груп в Польщі . вона об'єднує понад 600 страхових відділень Польщі, Литви та України, понад 16 тис. співробітників та понад 200 видів страхових продуктів. PZU- Україна співпрацює з платформою PORTMONE, яка дає можливість в режимі он-лайн оформити страховий поліс для туристів. Вважаємо, що ця пропозиція є слушною для компанії ПРОСТО-страхування.

Отже, для дієвого розвитку страхового ринку України у сфері туризму, на нашу думку, необхідно:

- **на макрорівні:**
- внести зміни до Законів України "Про туризм" та "Про страхування» з урахуванням досвіду регулювання ринку туристичних послуг у державах - членах Європейського Союзу;
- узаконити на державному рівні видачу страхового полісу на необмежену кількість поїздок в рік по фіксованій ціні;
- створити Фонд страхування професійної відповідальності туроператорів. Це вплине на зниження рівня страхового шахрайства;

- відкрити відділення в аеропортах, контрольно-пропускних пунктах на кордонах, залізничних станціях відділення страхових організацій;
- підвищити рівень страхової культури споживачів туристичних послуг;
- **на макрорівні:**
- покращити якість надання роз'яснень представниками туристичних фірм;
- туроператорам слід посилити роботу щодо своєчасності подання до страхової компанії інформації про застрахованих туристів;
- страховим компаніям більш активно використовувати інновацій у своїй діяльності (зокрема роботи з он-лайн платформами).

ВИСНОВКИ

У науковій роботі на підставі проведених теоретичних та емпіричних досліджень розроблено наукові засади і практичні рекомендації щодо формування системи дієвої системи страхування у міжнародному туризмі, які відображають вирішення задач відповідно до поставленої мети:

1. Страхування у міжнародному туризмі – це відносини між особами, які тимчасово виїжджають з країни постійного проживання та страховитими компаніями, що визначені чинним законодавством та базуються на договорі страхування, характеризуються імовірністю подій, короткочасністю поїздок та невизначеністю страхових випадків.

2. Виокремлено основні види страхування у міжнародному туризмі (добровільне та обов'язкове) та форми страхового обслуговування туристів: сервісне (асистанс) і компенсаційне. У роботі наведена їх характеристика.

3. Визначено підвищені ризики у туризмі та відповідні групи туристів (екзотичні й екстремальні види туризму, група підвищеного ризику, туристи літнього віку (старші за 60 років), гірськолижники, діти). Охарактеризовано їх страхування.

4. В роботі охарактеризовано діяльність міжнародних органів регулювання страхової діяльності та міжнародних компаній, що надають послуги з туристичного страхування, визначені основні країни, які відвідали громадяни України за досліджуваний період та особливості їх страхування, на прикладі страхової компанії ПРОСТО-страхування та основних туроператорів (Альянс, Coraltravel, TEZTOUR) проаналізовано умови страхування туристів, окреслено основні проблеми надання страхових послуг для туристів на ринку України.

5. Обґрунтовані основні стратегічні орієнтири удосконалення системи страхування у міжнародному туризмі:

- на основі вивчення світового досвіду встановлено доцільність: узаконити на державному рівні видачу страхового полісу на необмежену кількість поїздок в рік по фіксованій ціні; створити Фонд страхування

професійної відповідальності туроператорів. Це вплине на зниження рівня страхового шахрайства; відкрити відділення в аеропортах, контрольно-пропускних пунктах на кордонах, залізничних станціях відділення страхових організацій;

- внести зміни до Законів України "Про туризм" та "Про страхування» з урахуванням досвіду регулювання ринку туристичних послуг у державах - членах Європейського Союзу;

- підвищити рівень страхової культури споживачів туристичних послуг;

- покращити якість надання роз'яснень представниками туристичних фірм;

- туроператорам слід посилити роботу щодо своєчасності подання до страхової компанії інформації про застрахованих туристів;

- страховим компаніям більш активно використовувати інновацій у своїй діяльності (зокрема роботи з он-лайн платформами).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамітова Д. Р. Міжнародне регулювання страхування на світовому туристичному ринку/ Збірник наукових праць Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2014. Випуск 39.
2. Воблый К.Г. Основы экономики страхования. – Москва: “Анкил”, 1993. – 338 с.
3. Волошин Н. И. Международный туризм [Электронный ресурс] : правовые акты /Н. И. Волошин. – М., 2000. – Режим доступа : https://docs.google.com/document/d/1xNhrVux_2KOtMsq22HRBOSSSrzoXcF-n7DRRgWC37Ds/edit?pli=1. – Назва-ние с экрана.
4. Гайдукевич Л. М. Развитие международного туризма и обеспечение безопасности туристов [Электронный ресурс] / Г. М. Гайдукевич // Журнал международного права и международных отношений. – 2005. – № 2. – Режим доступа :<http://evolutio.info/content/view/753/113/>. – Название с экрана.
5. Державна служба статистики України / Електронний ресурс – [Режим доступу] -<http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Зорин И. В. Менеджмент туризма. Туризм и отраслевые системы [Электронный ресурс] : учебник / И. В. Зорин, А. И. Зорин, В. И.Квартальнов. – М., 2001. 272 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/119146/>. –Название с экрана.
7. Закон України Про страхування від 07.03.1996 р. № 18 <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
8. Маринин М. М. Туристские формальности и безопасность в туризме [Электрон-ный ресурс] / М. М. Маринин // Финансы и статистика, 2004. – 144 с. – Режимдоступа : http://tourlib.net/books_tourism/marinin.htm. – Название с экрана.
9. Клапків М.С., Клапків Ю.М. Витоки національного страхового ринку України: Монографія. – Тернопіль: Карт-бланш, 2003. – 275 с.

10. Мальська М.П., Антонюк Н.В. Міжнародний туризм і сфера послуг
Видавництво: «ЗНАННЯ» — К., 2008. — 661 с.
11. Мних М.В. Страхування в Україні: сучасна теорія і практика.
Підручник. — К.: Знання України, 2006. — 286 с.
12. Міністерство фінансів України / Електронний ресурс — [Режим
доступу] - <https://minfin.com.ua/>
13. Міністерство економічного розвитку та торгівлі України /
Електронний ресурс — [Режим доступу] -
<http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
14. Школа І.М. Менеджмент туристич- ної індустрії: Навч. посібник / За
ред. проф. І.М. Школи. — Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2003. — 662 с.
15. Mondial Assistance Group/ Електронний ресурс — [Режим доступу] -
<http://www.mondial-assistance.ru/russia/who-we-are/about-us/profile/>
16. ERVinsurancecompany/ Електронний ресурс — [Режим доступу] -
<https://www.erv.com/index/index.html>
17. www.nbuvgav.ua
18. Delta Generali / Електронний ресурс — [Режим доступу] -
http://www.generalirs/about_us/generali_srbija.1169.html
19. <https://www.icicibank.com/>
20. <http://www.travelinsurancereview.net/>
21. <https://www.nfp.gov.ua/>
22. <https://pro100.ua/>
23. <http://tripadvisor.mfa.gov.ua/>
24. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>

Таблиця – Міжнародні документи, що регулюють безпеку міжнародного туризму

Назва документа	Рік	Місце укладання	Основні положення
Загальна декларація прав людини	1948 р.	Нью-Йорк (США)	Стаття 27. “Кожна держава несе відповідальність і зобов’язання захищати та здійснювати всі права і свободи людини”
Заключний акт ОБСЄ	1975 р.	Гельсінкі (Фінляндія)	“Держави – учасники Угоди висловлюють намір заохочувати розвиток туризму шляхом розгляду в позитивному руслі питань, пов’язаних із забезпеченням безпеки міжнародного туризму як основної умови його розвитку”
Манільська декларація зі світового туризму	1980 р.	Маніла (Філіппіни)	“Всесвітня туристична організація включає до програми своїх дій питання вивчення безпеки туризму у світі, чинних норм і поточної практики в даній галузі, а також вироблення загальних для їх упорядкування та підвищення безпеки туристських поїздок”
Хартія туризму	1985 р.	Мадрид (Іспанія)	Стаття 4. “Державам слід: <ul style="list-style-type: none"> - забезпечувати безпеку туристів і їх майна за допомогою превентивних заходів і заходів захисту; - надавати якомога кращі умови гігієни та доступу до служб охорони здоров’я, а також попередження інфекційних захворювань і нещасних випадків; - посилювати в цілях захисту туристів заходи з попередження нелегального використання наркотиків; - не допускати будь-яких дискримінаційних заходів стосовно туристів”

Продовження таблиці 1

Гаазька декларація зі світового туризму	1989 р.	Гаага (Нідерланди)	Принцип 7. “Безпека, захист туристів і повага до їх гідності є неодмінною умовою розвитку туризму. Тому держави в рамках своїх політичних та адміністративних систем повинні сприяти реалізації на практиці своєї політики у галузі безпеки та захисту туристів”
Декларація Всесвітньої конференції міністрів з туризму	1994 р.	Осака (Японія)	Стаття 6. “Уряди відповідальні за поступальний розвиток туризму, зміцнення безпеки подорожей, захист туристів у сукупності з дбайливим ставленням до туристських ресурсів і навколишнього середовища”
Законодавчий акт “Про основні принципи співробітництва держав – учасників СНД у галузі туризму”	1994 р.	Москва (Російська Федерація)	Стаття 5. “При підготовці до подорожі, під час транзиту та після прибуття до району туристичного інтересу турист має право на: <ul style="list-style-type: none"> - захист своєї безпеки, здоров’я та майна, а також на захист своїх особистих немайнових прав; - забезпечення своїх побутових санітарних умов не нижче, ніж усереднені по даній місцевості стандарти; - сприяння органів місцевої влади з надання правової допомоги та підтвердження страхових та інших непередбачених нещасних випадків і обставин”
Міжнародна декларація з безпеки туризму та зменшення ризиків під час подорожей	1995 р.	Естерсунд (Швеція)	Стаття 18. “Питання спрощення туристських формальностей повинні перебувати в нерозривному зв’язку із забезпеченням безпеки в туризмі та виробленням взаємоприйнятних і узгоджених варіантів вирішення проблем даної сфери”

Продовження таблиці 1

Глобальний кодекс етики туризму	1999 р.	Сантьяго (Чилі)	Стаття 1. “Органи державної влади повинні забезпечувати захист туристів і відвідувачів та їх майна; вони повинні приділяти особливу увагу безпеці іноземних туристів, враховуючи їх особливу потенційну вразливість; вони сприяють прийняттю конкретних заходів з надання інформації, профілактики, захисту, страхування та допомоги, що відповідають їхнім потребам; необхідно суворо засуджувати та пригнічувати згідно зі своїм відповідним національним законодавством замаху, напади, пограбування та загрози, що стосуються туристів і працівників туристичної індустрії, а також навмисне нанесення збитку туристським об’єктам і об’єктам культурної та природної спадщини”
Стамбульська декларація Організації економічного співробітництва	2002 р.	Стамбул (Туреччина)	Стаття 6. “Учасники зустрічі підкреслили нагальну потребу в гарантуванні безпеки в міжнародному туризмі”

Джерело: складено автором на основі [5–7; 9].